

ності двох свідків – ст. ст. 970, 971 ЦКФ), договір дарування (такі договори мають бути нотаріально посвідчені і оригінал зберігається у нотаріуса – ст. 931 ЦКФ). Правовими наслідками недотримання вимог щодо письмової форми таких правочинів є їх недійсність (ст. ст. 931, 1001 ЦКФ).

Крім того, права із правочинів відчуження, дарування, іпотеки нерухомості підлягають державній реєстрації (ст. 2315-2323 ЦКФ). Правовими наслідками недотримання вимог щодо реєстрації прав із правочинів з нерухомістю є те, що такі права не мають сили відносно третіх осіб, які набули прав на те саме нерухоме майно від того самого власника (ст. 2322 ЦКФ).

Таким чином, на сьогоднішній день у європейських країнах склався підхід, відповідно до якого правочини вчиняються у будь-якій формі за бажанням сторін, за винятком випадків, коли для них законом встановлена обов'язкова письмова форма або необхідність дотримання інших формальних вимог. Наслідками недотримання вимог щодо форми правочинів є, як правило, їх недійсність.

Горобченко Ю. Ю.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права*

СПАДКУВАННЯ ФАКТИЧНОГО ПОДРУЖЖЯ

Із введенням обов'язкової форми шлюбу – фактичне шлюбне співжиття, не зареєстроване у встановленому законом порядку, як це не парадоксально, називають також шлюбом.

Так само як і жінка та чоловік, що перебувають у зареєстрованому шлюбі, фактичне подружжя може визнаватися сім'єю і тоді, коли жінка та чоловік, які перебувають у таких відносинах, у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин деякий час не проживають разом.

У разі смерті одного з подружжя, на ім'я якого оформлене це майно, інший може сподіватися на достойний розмір спадщини, тільки якщо на його користь був залишений заповіт або якщо він знаходився на утриманні померлого. Досить часто зустрічається ситуація коли особа, яка проживала у фактичному шлюбі багато років, отримує зовсім не великі права на спільно нажите майно або ж не отримує їх зовсім.

Як правило, майже вся спадщина померлого переходить до його офіційних родичів.

З прийняттям нового Цивільного кодексу України становище таких осіб дещо змінилося. Згідно з главою 86 ЦК України, що присвячена спадкуванню за законом, існує шість черг спадкоємців за законом. Згідно зі ст. 1264 ЦК України у четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менше як

п'ять років до відкриття спадщини, ведучи спільне господарство, надаючи допомогу одне одному (Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – Ст. 273). Особа, яка претендує на спадщину, має довести що проживала зі спадкодавцем однією сім'єю (мала спільне господарство, витрати тощо) і що це тривало не менше як п'ять років до часу відкриття спадщини. Найпростішим, але не завжди дієвим способом доказу є показання свідків. Так аргументи можуть слугувати відомості про те, що один з учасників фактичних шлюбних відносин за період спільного проживання не мав достатніх коштів для придбання або покращення майна без залучення коштів іншого. Більшу доказову силу мають документи, які можуть підтвердити наявність заробітку чи іншого доходу, отримання кредиту в банку на ім'я одного або обох учасників фактичного шлюбу, договори про позику, дарування грошей, або документи, що підтверджують витрати на спільне майно (Зенкін Д. Право на майно чоловіка та жінки, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі // Юридична Україна. – 2010. – № 10 (58)).

Окремо хотілося б зазначити, що проблеми можуть виникнути також при визначенні строків, у межах яких учасник фактичних шлюбних відносин може звернутися до суду з вимогою про захист свого права та інтересу. По суті ідеться про відсутність визначення чіткого визначення факту (дати) виникнення фактичних шлюбних відносин, що в свою чергу породжує складності відносно процедури обчислення строків позовної давності.

Ще один момент – спадкування майна спадкодавця, який перебував у фактичних шлюбних відносинах із можливим спадкоємцем, не потрібно плутати з поділом майна між жінкою та чоловіком, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, адже майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними (Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами // Офіційний вісник України. – 2003. – № 14. – Ст. 461). Відповідно у разі смерті одного з них, так само як і при поділі спільного сумісного майна, мають бути чітко визначені і виділені в натурі їхні частки, які за загальним правилом є рівними (тобто складають $\frac{1}{2}$ від спільного сумісного майна). У разі виникнення спору питання може бути вирішено судом.

Тобто якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними (Марченко В. Порядок спадкування громадянами, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах // Наук. – практ. журнал Мала енциклопедія нотаріуса. – 2009. – № 3 (45).

Пошуки досягнення ефективної державної політики стосовно правового регулювання фактичного шлюбу потребують глибоких та всебічних досліджень.

Отже, проживаючи у правовій державі, держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї. Тільки шлюб зареєстрований державою, може бути найкращим гарантом захисту власних інтересів та прав у сімейних стосунках (при розподілі майна, утриманні подружжя, дітей, спадкуванні тощо).

Нівня І.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права*

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ЮРИДИЧНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ЕКСПРОПРІАЦІЯ»

Інститут примусового відчуження об'єктів права приватної власності, зумовленого суспільною необхідністю, не є абсолютно новим для українських реалій. Однак, достатньо обґрунтованих та продуктивних досліджень на теренах нашої держави майже не має. Аналогічною є й ситуація в чинному законодавстві, яке регулює лише окремі питання, однак не містить ані загальної кваліфікації, ні кваліфікації окремих видів цього інституту. Майже не розглянутим є й питання правового аналізу експропріації на сучасному етапі розвитку права. Окремі наукові дослідження питання примусового відчуження майна можна знайти в працях таких вчених, як Р. Майданник, А. Мірошніченко, М. Федорченка, та ін.

На жаль, українським законодавцем і правозастосовчою практикою абсолютно ігнорується вживання терміну «експропріація», що, на нашу думку, є не виправданим (Мірошніченко А. М. Порівняльно-правовий аналіз поняття «експропріація» (на прикладі експропріації земельних ділянок) / А. М. Мірошніченко, П. В. Пушкар // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2008. – № 3 (77). – С. 54– 63). Тому ми пропонуємо розглянути деякі аспекти юридичної кваліфікації даного поняття.

Перш ніж перейти до аналізу чинного законодавства, спочатку з'ясуємо значення слова «експропріація». Так, словник іншомовних слів пропонує декілька визначень даного поняття: по-перше, це – примусове вилучення майна у власність держави, по-друге – позбавлення засобів виробництва, яке здійснюється економічним шляхом або за допомогою прямого насильства (Словник іншомовних слів [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/36/53397/239297.html>, вільний – Загл. з екрану. – Мова укр.). З юридичної точки зору поняття «експропріація» (від пізньолатинського «expropriation» – позбавлення власності) в українськомовному виданні «Юридична енциклопедія» визначено, як примусове безоплат-